

İSTANBUL ROBERT KOLEJİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Özgür YILDIZ*
Refika YAVAŞER

Özet

Amerikalı misyonerler, 19. yüzyılda zayıflamaya başlayan Osmanlı Devleti içerisindeki etki alanlarını korumak ve faaliyetlerini arttırmak amacı ile Osmanlı topraklarında okullar kurmaya girişmişlerdir. Açılan yabancı okullar arasında en yaygın olanı Amerikan okulları olmuş bu okullar faaliyet alanlarını giderek arttırmışlardır. Amerikan okulları arasında 1863 yılında Amerikalı misyoner Cyrus Hamlin başkanlığında açılan Robert Koleji'nin ayrı bir yeri vardır. Okul kuruluşundan itibaren popülerliğini giderek arttırmış ve köklü bir kurum haline gelmiştir. Bu makalede, Robert Koleji'nin açılışı, gelişimi, kolejdeki eğitim öğretim faaliyetleri ve kolejin Osmanlı Devletine etkileri ve devlet içerisindeki faaliyetleri kısa bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Robert Kolej , Amerika, İstanbul, Eğitim*

An Evaluation on Robert College of Istanbul

Abstract

American missionaries attempted to establish schools in the territories of the Ottoman Empire in order to protect their influence areas and increase their activities within the Ottoman Empire which started to weaken in the 19th century. Of the foreign schools opened, the most common one was the American schools, and these schools gradually increased their areas of activity. Robert College, which was opened under the chairmanship of American missionary Cyrus Hamlin in 1863, has a special place among the American schools. The school has gradually increased its popularity since its foundation and become a long-standing institution. In this article opening, development,

* Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

educational activities of the Robert College and effects of the college on the Ottoman Empire and activities of it within the empire are attempted to be described briefly.

Keywords: *Robert College, America, Istanbul, Education*

Giriş

Misyon, terimi Latince “mission” sözcüğünden türemiş olup “görev, yetki” anlamlarına gelmektedir. Misyoner terimi ise “görevli olan kişi” anlamında kullanılmıştır. Hıristiyan geleneğine göre misyoner ifadesi Hıristiyanlığı yaymak amacıyla yetiştirilen ve bu amaç doğrultusunda görevlendirilen kişi anlamında kullanılmaktadır. Misyonerler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlere ise “misyonerlik” adı verilmektedir.¹

İlk Hıristiyan teologu ve misyoneri Pavlus ile başlayan misyonerlerin yayılma çalışmaları Hıristiyan misyonerliğinin temelini oluşturmuş, Haçlı Seferleri’nden sonra ise misyonerlerin faaliyetleri hız kazanmıştır.² Misyoner örgütleri Hıristiyanlaştırma politikaları yanı sıra emperyalizmin öncülüğünü yapmışlardır. Avrupalı devletler sömürgeleştirmek istedikleri ülkelere öncelikle misyoner örgütlerini göndermişler ve faaliyetlerini sürdürmek için zemin oluşturmuşlardır.³

Misyonerlik faaliyetleri 18. yüzyıl ve sonrasında İslam ülkelerinde yoğunluk kazanmaya başlamış, Katolik ve Protestan misyoner teşkilatları Müslümanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde faaliyetlerini arttırmak için çaba sarfetmişlerdir.⁴

Misyonerler için 19. yüzyıl Türkiye’si bir “İncil Ülkesi”dir. Anadolu, Hıristiyanlar için çok önemli bir merkezdir. Misyonerlerin Türkiye’deki faaliyetlerinde bölgenin jeopolitik ve jeostratejik önemi etkili olmuştur. Bu nedenle Osmanlı ülkesi birçok misyoner grubun istilasına uğramıştır. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Protestan misyonerleri faaliyetlerini arttırmışlardır. Protestan misyonerlerin çalışmalarında Amerikan Board Teşkilatı⁵ etkili bir kurumdur. Amerikan Board, 1819 yılında Anadolu’ya iki

¹ Şinasi Gündüz, Mahmut Aydın, *Misyonerlik*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002, s. 13.

² Erdal Açıkşes, *Amerikalıların Harput’taki Misyonerlik Faaliyetleri*, TTK Basımevi, Ankara 2003, s. 11.

³ Necdet Sevinç, *Ajan Okulları*, Dede Korkut Yayınları, İstanbul, 1975, s. 20,21.

⁴ Şinasi Gündüz, Mahmut Aydın, *Misyonerlik*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002, s. 36.

⁵ Amerikan Board Teşkilatı; Amerika Birleşik Devletleri’nin dış ülkelere yönelik Protestan misyonerliği faaliyetlerini yürütmek için kurduğu bir örgüttür. Ayrıntılı bilgi için bkz; Özgür Yıldız, *Misyonerlik ve Amerikan Board Teşkilatı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.

misyoner göndermiştir. 1819'da Boston'dan yola çıkan misyonerler Papaz Levi Parsons ve Papaz Pliny Fisk 1820 yılında İzmir'e gelerek burada faaliyetlerine başlamışlardır. Bu iki misyoner daha sonra Anadolu'da keşif gezilerine çıkarak bölgeyi tanımaya çalışmışlar ve faaliyet alanlarını genişletmişlerdir.⁶ Misyonerler dini çalışmaların yanı sıra okul, yabancı dil kursu, hastane, yetimhane, yayınevi gibi kurumlar açarak bu kurumları bir araç olarak kullanmışlardır.⁷ Eğitim, misyonerlerin önem verdiği alanlardan biri olmuş ve Anadolu'da yabancı devletlerin gönderdiği misyonerler tarafından birçok okul açılmıştır.⁸

Yabancı, kavram olarak o toplumun dilini bilmeyen, toplumun dışında kalmış kimse olarak tanımlanabilir. Osmanlı Devleti'nde ise yabancı tabiri topluma yabancı olmayıp, misafir ve emanet edilmiş insanlar olarak görülmektedir.⁹ Yabancı okul denildiğinde Osmanlı Devleti içinde yabancılar tarafından açılan okullar anlaşılmaktadır. Anadolu'da Amerika, İngiltere, Almanya gibi yabancı devletler tarafından açılan okullar yabancı okul kavramı ile örtüşmektedir.

Osmanlı Devleti'nin çöküşe geçmesi ile birlikte yabancı okullar ülke içinde sorun olmaya başlamıştır. Bu okullarda eğitim faaliyetlerini sürdüren azınlıklar devlet aleyhinde çalışmalarda bulunmuşlardır. Zamanla yabancı okulların sayısı artmıştır. Yabancı okulların çoğalmasında en büyük etken 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nin zayıflamaya başlamasıdır.¹⁰

Osmanlı Devleti içinde okul açan yabancılar faaliyetlerini Rum, Ermeni ve Yahudi toplulukları üzerinde yoğunlaştırmıştır.¹¹ Bu faaliyetler 1830'lu yıllarda daha da artmıştır. 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile üst seviyeye ulaşmıştır. Tanzimat Fermanı, İslam ve Hıristiyan tebaa arasında hukuki eşitlik sağlayan bir belge olarak ortaya çıkmıştır.

Amerikalı bir misyoner olan Cyrus Hamlin Tanzimat Fermanı ile ilgili izlenimlerini şöyle anlatmaktadır: "*Hatt'ın ilanı memlekette büyük bir hayret ve*

⁶ Özgür Yıldız, *Misyonerlik ve Amerikan Board Teşkilatı*, IQ Yayınları, İstanbul, 2009, s. 23, 24.

⁷ Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992, s.25.

⁸ Ayhan Öztürk, Özgür Yıldız, *Amerikan Protestan Misyonerlerinin Türkiye'deki Faaliyetleri (1820-1938)*, Arka Oda Yayınları, İstanbul, 2007, s. 60.

⁹ Halit Ertuğrul, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010, s. 22.

¹⁰ Özgür Yıldız, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 11.

¹¹ Tuncer Günay, *Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2002, s. 191.

şaşkınlıkla karşılandı. Eski kafalı Müslümanlar, Hatt'ı lanetle anıyorlardı. Şeri'atın çiğnendiğini, Müslümanların gavurlarla aynı seviyeye indirildiğini iddia ediyorlardı. Hıristiyan tebaa ise Hatt'a yeni bir çağın başlangıcı gözüyle baktılar. Hatt'ın ilanı, İngiliz siyasetinin bir zaferi idi. Hatt'ın gerçek değerini, halk arasında yarattığı etkide aramalıdır. Bu esaslar bütün imparatorluğa yayıldı. Gülhane Hattı, hükümetin asıl gayesi ve kanuna göre erişilecek maksatlar hakkında halka yapılmış ilk hitap idi. Gülhane Hattı reayaya, hakları için mücadele etmek cesaretini verdi ve kanun önünde insanların eşit olduğu fikrini ortaya koydu. Ulemanın sivil sahada otoritesini azalttı ve artık geri dönülmesi imkânsız bir cereyan meydana getirdi."¹²

Misyonerlerin Osmanlı toplumuna bakışının yanlı olduğu bu ifadelerden anlaşılmaktadır. Cyrus Hamlin'in eski kafalı Müslümanlar diye söze girmesi bu yargıdan hareketle Müslümanlara ve dolayısıyla da Tanzimat'a bakışını gösterir. Tanzimat, aslında gönüllü olarak ilan edilen bir ferman olmayıp fermanın içeriğinde kanun önünde herkese eşitlik, vergilerde eşitlik gibi azınlıklar açısından ümit vaat eden maddeler içerirken Müslümanların da eski sosyal statüsünü sarsmıştır.

Tanzimat Fermanı'nın ilanı gayrimüslimler açısından önemli yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Bu yeniliklerden biri de gayrimüslimlere yeni kilise ve okulların inşasına izin verilmesi ve bunun sonucu olarak kilise ve gayrimüslim okullarının sayısının artmasıdır.¹³ Tanzimat Fermanı ülkede büyük bir yankı uyandırmış, her ulus bunu kendi açısından yorumlamıştır. Büyük ümitlere kapılan gayrimüslimler kargaşa çıkarmış, kendilerine verilen haklardan kısmen memnun olmakla birlikte, onun getirdiği sorumluluklara karşı çıkmışlardır.¹⁴

Islahat Fermanı ile birlikte her cemaatin kendi okulunu açma yetkisini almış olması Hıristiyan devletleri harekete geçirmiş ve böylece açılan yabancı okul sayısı artmıştır.¹⁵ Azınlık ve yabancıların eğitim faaliyetlerini düzenleyen

¹² Halil İnalçık, Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006, s. 80, 110.

¹³ İlber Ortaylı, "Tanzimat Döneminde Tanassur ve Din Değiştirme Olayları", *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, TTK Basımevi, Ankara 1994, s. 481.

¹⁴ Salahi R. Sonyel, "Tanzimat ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Gayri-Müslim Uyrukları Üzerinde Etkileri" *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, TTK, Ankara 1994, s. 344.

¹⁵ Erdal Açıkse, *Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri*, TTK Basımevi, Ankara 2003, s. 227.

çalışmalar içinde Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin¹⁶ de önemli bir yeri vardır. 1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin azınlık ve yabancı okullar açısından en önemli maddesi 129. maddedir. Bu madde ile yabancı okulların denetim altına alınması amaçlanmıştır. Fakat bu okulların Müslümanlar ve gayrimüslimler yanında yabancı kişiler tarafından da açılabileceği hükmü yer almış böylece yabancıların da okul açmasına izin verilmiştir. Azınlıkların lehine olan haklardan biri de 1875 yılında yayınlanmış olan Adalet Fermanı'dır. Tanzimat ve Islahat Fermanı'na ek olarak Ferman-ı Adalet ile azınlıklara yeni haklar tanınmıştır. Bu haklardan birisi de ; *“Hıristiyanların her türlü işlerinde ve okul açmalarında kolaylık sağlanacaktır.”* maddesidir. Azınlıklara verilen bu hak ile birlikte okul sayılarında artış görülmüştür. Azınlık okullarında görülen bu artış II. Abdülhamit'i birtakım önlemler almaya sevk etmiştir. II. Abdülhamit bu okulların denetimini sağlamak için Mekatip-i Gayr-i Müslime ve Ecnebiyye Müfettişliği'ni, Maarif Nezareti'ne bağlamış ayrıca yabancı okulların resmi ruhsat ile açılmasını istemiştir.¹⁷ Bu müfettişliğin varlığına rağmen ruhsatsız olarak da okullar II. Meşrutiyet dönemine kadar artmıştır. Dış baskı ve Şark meselesi eksenli olarak yabancılar okul açma imtiyazları almıştır.¹⁸

Osmanlı Devleti'nde okul açan yabancı devletler Amerika, Fransa, İngiltere, İtalya, Avusturya, Almanya, Rusya, Bulgaristan ve İran'dır. Her devlet kendi siyasi amaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. İngiltere, Almanya, Rusya ve Fransa özellikle İstanbul, İzmir, Adana, Hatay, Şam ve Beyrut civarında okul açmıştır. Diğer devletlerin açtıkları okulların ise genellikle İstanbul ve çevresinde olduğu görülmektedir. Yabancı okullar içinde en yaygın olanı Amerikan Okulları olmuştur.¹⁹ 1900'lü yıllarda Anadolu'da 400'ü aşkın Amerikan Okulu bulunmaktadır.²⁰ İstanbul Robert Koleji, Harput Amerikan Koleji, İzmir Uluslararası Koleji, Merzifon Anadolu Koleji, Talas Erkek Koleji, Bursa Kız Koleji Anadolu'da etkili olan okullardan bazılarıdır.²¹ Türkiye'de Amerikan kolejleri içinde Robert Koleji

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1992, s. 82-87.

¹⁷ Özgür Yıldız, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 12,13.

¹⁸ Ayten Sezer, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*, TTK Basımevi, Ankara 1999, s. 10, 11.

¹⁹ Halit Ertuğrul, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010, s. 95,156.

²⁰ Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2000, s. 167.

²¹ Özgür Yıldız, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 15.

önemli bir yere sahip olmuştur. Okul 1923 yılına kadar Türk öğrenciler arasında marka bir okul haline gelmiştir.²²

1. Robert Koleji'nin Kuruluşu ve Gelişimi

1830'lu yıllarda İstanbul'a gelen misyonerler Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan azınlık çocuklarını eğitmeye yönelik olarak birçok okul açmışlardır. Bu okullardan birisi de Cyrus Hamlin tarafından açılan Bebek Teoloji Okulu'dur. Ortaokul seviyesinde olan bu okul lise seviyesine daha sonra da Robert Koleji'ne dönüştürülmüş ve zaman içerisinde Türkiye'deki misyoner faaliyetleri açısından önemli bir yer tutmuştur.²³

Bebek Teoloji Okulu, 1840 yılında Rahip Cyrus Hamlin başkanlığında iki öğrenci ile Bebek'te açılmıştır.²⁴ Bu okul 1841 yılında patrikhanenin tepkisine maruz kalmış ve kapatılmış ancak Cyrus Hamlin'in çabaları sonucu 1842 yılında 22 öğrenci ile yeniden açılmıştır. Okul 1843 yılında ise Çelebi Yorgaki'nin Bebek'teki evine taşınmıştır.²⁵

Okuldan mezun olan öğrencilerin papazlıktan çok diğer mesleklere yönelmesi Amerikan Board Teşkilatı'nın hoşuna gitmemiş, bu nedenle özellikle teşkilatın genel sekreteri Rufus Anderson ile Cyrus Hamlin arasında eğitim metodu konusunda anlaşmazlıklar çıkmıştır. Bu nedenle okulun Merzifon'a taşınması kararlaştırılmıştır.²⁶ Bay Hamlin İstanbul'da kurulacak üniversitenin sorumluluğunu almak üzere misyon kurulundan istifa etmiştir. Okulun kuruluş yılıyla Amerikan kurulu çalışmaları arasında bir bağlantı olduğu doğru olsa da varlığına bağımsız bir kurum ve kuruluş olarak devam etmiştir.²⁷ Kolejin kuruluş planı 1860'larda New York'ta Bay Robert'in evinde kararlaştırılmış ve bunun için geçici bir heyet oluşturulmuştur. Bu plan dâhilinde gerekli mali yardımı sağlamak amacı ile harekete geçilmiş ve ilk başış Robert'in kendisinden gelmiştir.²⁸ Christopher Rhinelande Robert İstanbul'da kolejin

²² Lelant J. Gordon, *American Relations with Turkey*, 1932, s. 226.

²³ Süleyman Kocabaş, *Misyonerlik ve Misyonerler*, Vatan Yayınları, İstanbul 2002, s. 128.

²⁴ James A. Field, *America and the Mediterranean World 1776-1882*, Princeton University Press, New Jersey 1969, s.352.

²⁵ Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2000, s. 61.

²⁶ Erdal Açıkse, *Amerikalıların Harput'taki Misyonerlik Faaliyetleri*, TTK Basımevi, Ankara 2003 s. 85.

²⁷ Lelant J. Gordon, *American Relations with Turkey(1830-1930)*, Philadelphia 1932, s. 225,226.

²⁸ Necmettin Tozlu, *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s. 166.

kurulması için 1860 yılında Amerika'ya 40.000 dolarlık bir paraya ihtiyacı olduğunu bildirmiş, Amerikan İlahiyat Okulu'ndan yardım almıştır.²⁹

Okul için finansal kaynak sağlamanın dışında okulun kurulacağı binanın bulunması da önemli bir sorun olmuştur. 1860 yılında toplanan heyet okulun Rumeli Hisarı'nın yanındaki arsada kurulmasını kararlaştırmıştır. Ancak arsanın sahibi Paris Türk Büyükelçisi Ahmet Vefik Paşa arsayı satmayı reddetmiştir. Bu durum karşısında Dr. Hamlin Kuruçeşme Köyü'nün üstündeki tepede bir yer satın almıştır. 1861 yılında ise Ahmet Vefik Paşa paraya ihtiyacı olduğu gerekçesiyle Rumeli Hisarı'ndaki arsayı satmaya razı olmuş ve Cyrus Hamlin ile aralarında anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmanın önemli kısmı kolejin kurulması için gerekli olan izin alınana kadar Ahmet Vefik Paşa'ya ödeme yapılmayacak olmasıdır. 1862 yılında kolejin kurulmasına izin verilmiş ve Ahmet Vefik Paşa'ya anlaşmaya uygun şekilde parası ödenmiştir.³⁰ Kolejin yapımına izin verilmesine rağmen inşaata başlama ruhsatı çeşitli nedenlerle geciktirilmiş ancak 1869 yılında binanın yapılmasına irade çıkartılabilmıştır. Bu dönemde yabancıların mülk edinmesi yasak olduğu için arsa, bir şekilde Türk tabiiyetine geçirilmiş olan Cyrus Hamlin'in eşi adına satın alınmıştır.³¹

Robert Koleji 16 Eylül 1863 tarihinde Dr. Hamlin ve Bay Robert'in girişimleri ve çabaları sonucunda İngiliz ve Amerikan olan 4 öğrenci ile açılmıştır.³² Amerikalıların misyoner faaliyetlerindeki ilk yüksekokulu olan Robert Koleji'nin kurucusu ve ilk müdürü Cyrus Hamlin'dir. İyi yetişmiş bir misyoner olan Hamlin aynı zamanda iyi bir yönetici kimliği üstlenmiştir. Koleji Hamlin'in gayretleriyle ve Robert'in finansmanı ile ilk önce Bebek Teoloji Okulu'nda eğitime başlamış, bu binada varlığını sürdürmüştür.³³ Kolejin Rumeli Hisarı yanındaki ana binası 1871 yılında tamamlanmış ve buradaki kampüse taşınmıştır. 1873 yılında koleje ek bir bina daha yapılmıştır.³⁴ Fransız Roçild ailesinin New York tüccarlarından Bay Christopher Rinlender Robert Koleji'ne maddi destek sağlamış ve servetinin beşte birinin koleje verilmesini vasiyet etmiştir. Bay Robert 1878 yılında öldüğünde mirasçıları koleje dört yüz

²⁹ Özgür Yıldız, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 21.

³⁰ George Washburn, *Robert Kolej Hatıraları İstanbul'da Elli Yıl*, Meydan Yayınları, İstanbul 2011, s. 39.

³¹ Süleyman Büyükkarcı, *Türkiye'de Amerikan Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2004, s.432, 434.

³² P.A.B.C.F.M., **Reel: 504**, No:143.

³³ Halit Ertuğrul, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010, s. 171.

³⁴ P.A.B.C.F.M., **Reel: 504**, No:143.

bin dolar (yüz bin altın lira) vermiştir. Bu para ile Rumeli Hisarı'ndaki binalar yapılmıştır. ³⁵ Koleje diğer yabancı okullara tanınmayan bir hak verilmiş ve kolej böylelikle Amerikan bayrağı taşıma hakkını elde etmiştir. ³⁶

Robert Koleji, resmi olarak Amerikan Board Teşkilatından bağımsız kurulmuştur. Ancak kurucuları ve öğretmen kadrosunun çoğu bu teşkilatın mensubu olup teşkilat koleje diplomatik destek sağlamıştır. ³⁷ Kolej kurulurken Bay Robert ve Hamlin kolejin bir Hıristiyan Okulu olmasını ancak herhangi bir mezhebe bağlı olmak yerine laik bir görünüm arzemesini istemişlerdir. Böylece hem Hıristiyan devletlerle iyi ilişkiler kurarak onların desteğini almayı hem de fikirlerinden yararlanarak önce Batılılaştırmayı sonra da Hıristiyanlaştırmayı amaçlamışlardır. ³⁸ Misyoner Goodel'a göre papaz, doktor, Robert Koleji Müdürü Cyrus Hamlin hem İngiliz insanlarına hem de Amerikan kardeşlerine bir sempati beslemekte her iki ülkedeki Hıristiyanlığın ve işbirliğinin devamını istemektedir. ³⁹ 25 Nisan 1899 tarihli bir belgeye göre İstanbul İstasyonu teşkilattan bağımsız bir kurum olmasına karşın Türkiye'deki diğer istasyonlarla iletişim içinde olmuş ve bu istasyonlar birbirlerinin faaliyetlerinden etkilenmişlerdir. Örneğin; Sivas'ta başarılı bir misyoner olan Bay Hubbard'ın ölümünün İstanbul'da üzüntüyle karşılanmış. ⁴⁰

Misyoner okulları, Batılı emperyalistlerin emellerini gerçekleştirmek için kullandıkları bir araç olmuş ve Osmanlı Devleti'ni yıkmak için etkin bir şekilde kullandıkları görülmüştür. ⁴¹ Devlete verdiği zarar nedeniyle yabancı okullar içinde üzerinde en çok durulan okul Robert Koleji olmuştur. Robert Koleji'nin Osmanlı Devleti'ne verdiği en önemli zararlardan biri Bulgaristan'ın bağımsızlık kazanmak için çıkardığı ayaklanmaya destek vermesi ve ayaklanmayı idare edenlerden çoğunun bu kolej mezunu Bulgarlardan oluşmasıdır. Kolejin öğrenci mevcudu içinde Bulgarlar genellikle çoğunluğu oluşturmuşlardır. Bulgar öğrenciler koleje misyonerler tarafından getirilmiş ve

³⁵ E. W Hopkins ve diğerleri, *Misyonerlik*, Örgün Yayınevi, İstanbul 2006, s. 391,392.

³⁶ İlknur Polat Haydaroğlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ocak Yayınları, Ankara 1993, s.125.

³⁷ Hester Donaldson Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2008, s. 16.

³⁸ Özgür Yıldız, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 22.

³⁹ E.D.G, Prime, *Forty Years in the Turkish Empire or Memories of. Rev. William Goodel*, Cambridge University Press, New York 1883, s. 447.

⁴⁰ P.A.B.C.F.M., **Reel: 615**, No:785.

⁴¹ Hidayet Vahapoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992, s. 32.

bu gençler Bulgar milliyetçiliği ve ayaklanmasının öncüleri olmuşlardır. 1877 yılında Türk idaresinden kurtulan Bulgaristan'a destek veren gençler Robert Koleji'nde tahsil görmüşlerdir. 1879 yılında Bulgaristan anayasasının yapılması için toplanan komisyon üyelerinin çoğu da Robert Koleji mezunudur. Bulgaristan devlet adamları Bulgaristan'ın kuruluşuna katkılarından dolayı okul müdürleri Cyrus Hamlin ve Washburn'a devlet nişanları vermişlerdir.⁴² Hatta daha sonraki yıllarda Bulgaristan bağımsızlığını ilan ettikten sonra devlet adamı ve parlamenter ihtiyacı baş gösterdiğinde Robert Koleji'nin mezunları ön plana çıkmış ve devlet kademelerinde görev almışlardır.⁴³

Bulgar ayaklanmasına öncülük eden ve destek veren kişilerin çoğunun Robert Koleji öğrencilerinden oluşması kolejin Osmanlı devletinin bütünlüğünü bozacak ve devletin parçalanmasına zemin hazırlayacak bir misyonu olduğunu ortaya koymaktadır.

Misyoner okullarının etkisi altına aldığı azınlık gruplardan biri de Ermeniler olmuştur. Amerikan misyonerlerin Ermeniler üzerinde yapmış oldukları eğitim faaliyetleri Osmanlı Devleti'ndeki diğer azınlıklara göre daha etkili olmuştur. Amerikan okullarına kayıtlı öğrencilere bakıldığında Ermenilerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.⁴⁴

Misyonerler, Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasındaki başarılarını hep göz önünde tutmuşlar, Ermenileri de başarıya ulaştıracak güveni onlara adeta aşılamışlardır. Bulgaristan'ın bağımsızlığı Robert Koleji'nin bir eseri olarak görülmüş bu durum Ermenilerin devlet kurma beklentisini sürekli canlı tutmuştur.⁴⁵ Amerikalı misyonerler, Ermenileri bir dost olarak görmüşler ve Robert Koleji aracılığıyla Ermenilerle ilişki içinde bulunmuşlardır.⁴⁶ Amerikalılar, Ermeniler arasında Protestanlığı yayarak doğuda kendilerine bir faaliyet alanı hazırlamaya çalışmışlar ve bu faaliyetlerinde Robert Koleji önemli bir şube olmuştur. Amerikalılar bu iş için çok para ayırmışlar ve böylece Protestanlık en çok Ermeniler arasında yaygınlaşmıştır.⁴⁷

⁴² Süleyman Kocabaş, *Misyonerlik ve Misyonerler*, Vatan Yayınları, İstanbul 2002, s. 139-142.

⁴³ Hester Donaldson Jenkins, *Robert Koleji'nin Kızları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2008, s. 104.

⁴⁴ Özgür Yıldız, Amerika'nın Ermeniler Üzerindeki Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2015, sayı XXII, s. 244.

⁴⁵ Mithat Aydın, "Amerikan Protestan Misyonerlerinin Ermeniler Arasındaki Faaliyetleri ve Bunun Osmanlı- Amerikan İlişkilerine Etkisi ", *XV. Türk Tarih Kongresi*, 2006, s. 102.

⁴⁶ P.A.B.C.F.M., **Reel: 637**, No: 311.

⁴⁷ *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918*, T.C. Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Cilt I, Ankara 2005, s. 478.

Misyonerler Ermeni halkı birtakım göz boyayan vaatlerle etkileri altına almışlardır. Ermenilerin Amerika'ya gitmelerine ve burada eğitim görmelerine olanak sağlamışlar ve bu yolla Amerika'ya giden Ermeniler ilerleyen yıllarda misyonerlerin Anadolu'da Osmanlı Devleti'ni parçalamaya yönelik olarak Ermeniler arasında başlattıkları çalışmalarda onların en büyük yardımcısı konumunda yer almışlardır. Ayrıca misyonerler Osmanlı topraklarında Ermenilerin hukuk ve menfaatlerini korumak ve Anadolu'daki Ermenilere yardım toplamak için cemiyetler kurmuşlardır.⁴⁸

Amerika misyonerleri, Hınçak Cemiyeti'ne mensup Ermenilere maddi ve manevi yardım etmek gibi yanlış bir davranışta bulunmuşlardır. Cemiyetin başkanlığında bulunan Harbion Chichian cemiyete bazı Ermenilerin katılmasını sağlamıştır. Bunlar başkanın idaresi için Ecnebi Misyonerleri Cemiyeti'nden senelik sekiz yüz dolar para tahsil etmişlerdir. Fakat Hınçak Cemiyeti'nin Atina'daki cemiyete mensup olduğu öğrenilmesi üzerine Ecnebi Misyonerleri tarafından verilmekte olan para kesilmiştir. Boston'da tüccar olan Bogigian ve Robert Koleji müdürü Cyrus Hamlin Protestan Cemiyeti ileri gelenlerine Hınçak cemiyetinin amaçlarını açıklamış, Hınçak cemiyeti aleyhinde yazılar yazmışlar, Hıristiyan kiliselerine mektuplar göndererek sözü edilen cemiyetten sakınmalarını ve bu cemiyete maddi ve manevi yardım etmemelerini bildirmişlerdir.⁴⁹

II. Abdülhamit bu koleje hep şüphe ile bakmış kolejin varlığından endişe duymuştur. Bu endişe, öğrencilerin yabancı nüfuzuna girmeleri ve Müslüman öğrencilerin din ve milliyetlerinden uzaklaşabileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Abdülhamit döneminde Robert Koleji'nde sadece iki Türk öğrenci bulunmaktadır.⁵⁰ Misyonerlerin eğitim aracılığıyla Müslüman Türkleri Hıristiyan medeniyetine alıştırmaları, II. Abdülhamit'in açtığı sivil ve askeri okullar için Almanya'dan getirdiği öğretmen, mühendis ve doktorların da Avrupai fikir ve düşünceleri aşılması padişahın Müslüman Türklerin yabancı okullara gitmelerine engel olmasına neden olmuştur. Amerikan misyonu, II. Abdülhamit'i önemli bir engel olarak görmüştür.⁵¹ Bu dönemde çok az sayıda

⁴⁸ Gülbadi Alan, "Amerikan Board Okullarında Yürütülen Misyonerlik Faaliyetleri", *Journal of Islamic Research*, 2007, 20(4), s. 470.

⁴⁹ *Osmanlı Belgelerinde Ermeni- Amerikan İlişkileri I. Cilt (1839-1895)*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, No. 85, Ankara 2007, s. 85,86.

⁵⁰ Süleyman Kocabaş, *Misyonerlik ve Misyonerler*, Vatan Yayınları, İstanbul 2002, s.143,144.

⁵¹ Necmettin Tozlu, *Kültür ve Eğitim Tarihimize Yabancı Okullar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s. 42,43.

kız yabancı okula gitmiştir. II. Abdülhamit kızların yabancı okullara gitmesini lüzumlu görmediğini açıkça belirtmiştir.⁵²

2. Kolejde Eğitim ve Öğretim

Tanzimat Fermanıyla birlikte gelen sosyal hayattaki değişmeler daha nitelikli eğitim ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Tanzimat ile birlikte başta Katolikler olmak üzere misyoner kuruluşları eğitim alanında rekabete girmişler bu durum Amerikan misyonerleri eğitime önem vermeye zorlamıştır. Amerikan Board Teşkilatı'na göre misyoner okullarının işlevi İncil'in okunmasını öğretmektir. Misyonerlerin görevi eğitim değildir. Misyonun bu görüşlerine rağmen Cyrus Hamlin bu düşüncelere ters bir yol izlemiş ve istekleri doğrultusunda başarı sağlamıştır.⁵³ Cyrus Hamlin, eğitimde İngiliz dili öğretimine önem vermiş ve teorik dersler yanı sıra meslek eğitimi vermeyi amaçlamıştır. Endüstri çalışmaları ile öğrencilerin kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlayacak fırsatlar sunmuştur.⁵⁴

1863 yılında okulun kadrosu başta Hamlin olmak üzere Amerikalı Prof. George Perkins, Amerikalı Prof. H. A. Schauffler, Fransız Prof. Bay Dalem, Yunan Prof. Bay Kzakos, İtalyan Prof. Bay Marchesi, Ermeni Prof. Hagopos Gigizian'dan oluşmuştur.⁵⁵ 1863-1864 öğretim yılında okula az sayıda öğrenci kayıt yaptırmasına rağmen bu durum Cyrus Hamlin'in cesaretini kırmamıştır. Yıl sonu gelmeden okula 20 yeni öğrenci kayıt yaptırmıştır. 1864-1865 öğretim yılında okul 23 öğrenci ile açılmış dönem içerisinde bu sayı 28'e çıkmıştır. Öğrenciler genellikle Rum, Ermeni ve Bulgarlardan oluşmuştur. Salgın hastalıklar nedeni ile 1865-1866 öğretim yılı 8 öğrenci ile açılmış ancak kayıtlı öğrenci sayısı düzenli olarak artış göstermiş ve toplam öğrenci sayısı 51'e yükselmiştir. Bunların 20'si Ermeni, 9'u Bulgar, 6'sı Rum'dur. Kolejin öğrenci sayısı her geçen gün artmış, 1867-1868 öğretim yılında bu sayı 102 kişiyi bulmuştur.⁵⁶

Cyrus Hamlin'in kurmuş olduğu okulda çalışmalara saat 05.30'da ibadet ile başlanmaktadır. Öğrencilere İngilizce parçalar okutulmuş ve Hamlin

⁵² Hester Donaldson Jenkins, *Robert Kolej'in Kızları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2008, s. 134.

⁵³ Uygur Kocabaşoğlu, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2000, s.58,59.

⁵⁴ P.A.B.C.F.M., **Reel: 505**, No:334.

⁵⁵ Süleyman Büyükkaracı, *Türkiye'de Amerikan Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2004, s.436.

⁵⁶ George Washburn, *Robert Kolej Hatıraları İstanbul'da Elli Yıl*, Meydan Yayınları, İstanbul 2011, s. 48-54.

tarafından açıklamalar yapılmıştır. Dua Ermeni diliyle yapıp daha sonra Hıristiyan eğitiminin temeli olan ezberlere geçilmiştir. 07.00 kahvaltı saati olarak belirlenmiş olup 09.00'da toplanan öğrenciler 12.00'a kadar eğitim ve öğretimlerine devam etmişlerdir. 14.00'a kadar yemek ve dinlenme için ara verilip, öğleden sonra 17.30'da tatil, 19.30-21.30 etüd için ayrılmıştır.⁵⁷

Bebek Teoloji Okulu'nda Amerikan Board misyonerlerinin Anadolu'da açtığı diğer pek çok okuldaki eğitimi etkisi altına alabilecek bir müfredat tasarlanmıştır. İngilizce öğretimi öne çıkartılmış, matematik, fizik, kimya, doğa felsefesi ve ahlak felsefesi konularında kapsamlı derslere yer verilmiştir. İncil dersleri okulun programında yer almış, tarih ve coğrafya dersleri de önemsenmiştir. Hamlin, İngilizce öğretimini misyonerlerin çoğunluğunun anadili olması nedeniyle öğretmenlik meslekleri için önemli bir araç olarak görmüştür. Ayrıca bu dili Hıristiyan düşüncesi ve felsefesinin anahtarı olarak görmüştür. Bebek Teoloji Okulu'nda İngilizce öğretimi yanı sıra Ermenice dersleri üzerinde de önemle durulmuş, okulda daima Ermeni dili ve edebiyatı konusunda yetkin bir öğretmen yer almıştır.⁵⁸ Okulda öğrencilerin milliyetlerine göre eğitim verilmeye çalışılmış, milletlerin diline göre yayın yapılmış, Bulgarca, Ermenice, İngilizce, Türkçe kitaplar basılmıştır.⁵⁹

Okulda farklı milletlere ve dinlere mensup öğrenciler bir arada eğitim almıştır. Okulun öğrenci profiline bakıldığında çok uluslu bir yapı göstermektedir. Kendi kendine yeten, lider ruhlu öğrenci yetiştirmek kolejın amaçları arasındadır. Öğrencilerin dersleri ciddiye alması ve gerekli özeni göstermeleri beklenmiştir.⁶⁰

Kolejde bazı öğrencilere burs olanağı sağlanmıştır. Türk Devleti'nde yaşayan her milletten sayısı 6'yı geçmemek kaydıyla genç, yetenekli, yüksek dini ve ahlaki değerleri olan gençlere düzenli olarak ödenecek şekilde burs sağlanması kararlaştırılmıştır. Bu kararlara ilave olarak 1867 yılında burs alması kabul edilecek öğrencilerden imzalı bir teminat alınması kararlaştırılmıştır. Bu alınan kararlara göre öğrencilerin derslerine çalışmaya devam etmesi ve

⁵⁷ Süleyman Büyükkarcı, *Türkiye'de Amerikan Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2004, s.429.

⁵⁸ Frank A. Stone, *Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011, s. 128-131.

⁵⁹ P.A.B.C.F.M., **Reel: 583**, No: 457,459.

⁶⁰ P.A.B.C.F.M., **Reel: 504**, No: 144.

kendileri için öngörülen derslere üç yıldan az olmamak kaydıyla devam etmeleri istenmektedir. 1868 yılında bu burstan öğrencilerin dörtte biri faydalanmıştır.⁶¹

Okulda her öğrenci ile ayrı ayrı ilgilenme prensibi esas alınmıştır. Hamlin, öğrencileri yakından tanıyarak onların hayatlarını kontrol altına almayı, yönlendirmeyi hedef almıştır. Başarılı öğrenciler ödüllendirilmiştir. Okulun faaliyetleri haftalık ve aylık raporlar halinde Bay Robert'e gönderilmiş, öğrenciler hakkında bilgilendirilip fikri alınmıştır. Öğretimde sınıf sistemi dışında konferans, vaaz, kitap ve makalelerden de faydalanılmıştır. Kolej, araç-gereç bakımından iyi durumda olup laboratuvarları iyi donatılmıştır. Ayrıca kolej jeoloji, zooloji, botanik gibi konularda değerli koleksiyonlara sahiptir.⁶²

Okul kadrosunda yer alacak olan öğretmenlerin seçiminde titiz davranılmış ve görev yapacak olan öğretmenlerde bazı özellikler aranmıştır. İstanbul Robert Koleji'nde görev yapacak öğretmenlerde aranan özellikler şöyledir;

— Öğretmen adayı 22-26 yaşları arasında misyonerlik ruhu, sıkı çalışma isteği, uyum içinde çalışabilecek, pes etmeyen, kararlı, üniversitesinin gerektirdiği her şeyi yapmaya hazır biri olmalıdır. Öğretmen üstün başarılı biri olsa bile gerektiğinde öğrenciye basit bir şeyi bile öğretebilmelidir.

— Sağlıklı, sağduyulu, disiplinli, kolay iletişim kurabilen, objektif davranabilen, irade sahibi biri olmalıdır.

— Eğitimin amacını bilen biri olmalıdır.

— Başarılı ve sistematik olmalı, üniversiteyi başarılı olarak bitirmiş olmalı, öğrenme isteği yüksek, gelişime açık biri olmalıdır.

— Mesleğinde istekli ve gayretli, özenli olmalı, iyi bilim adamları yetiştirebilecek vasıflara sahip olmalı, öğrencileri öğrenmeye sevk etmelidir.

— Sistemli, programlı, dakik temizlik alışkanlığı olmalı ve örnek davranışlar sergilemelidir.

— Eğitim dışında para kazanan ticaretle uğraşan biri olmamalıdır

63

⁶¹ George Washburn, *Robert Kolej Hatıraları İstanbul'da Elli Yıl*, Meydan Yayınları, İstanbul 2011, s. 52.

⁶² Necmettin Tozlu, *Kültür ve Eğitim Tarihimize Yabancı Okullar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991, s.194-196.

⁶³ Keith M. Greenwood, *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul 2003, s. 85,86.

Kolej kurulduğu süreçten itibaren kaliteli bir kadroya sahiptir. Öğretim kadrosu bakımından uluslararası bir niteliğe sahip olan kolejde çeşitli milletlerden öğretmenler görev yapmıştır. Kolejin açıldığı yıllarda öğretim elemanı olarak görev yapan bazı kişiler şöyledir:

1872-1873 öğretim yılında okulun kadrosuna katılan kişiler şöyledir:

Peder Albert L. Long (Doğa Bilimleri Profesörü)

Edwin A. Grosvenor (Latince ve Tarih Profesörü)

Hagopos Djedijizian (Eski ve Modern Ermenice Yardımcı Profesörü).

Kolejin diğer öğretim elemanları arasında;

Rumca öğretmeni Athanasios Doros,

Türkçe, Arapça, Farsça öğretmeni Koloost Efendi Tirakian,

Fransız Dili ve Edebiyatı öğretmeni Felix Margot,

Alman Dili ve Edebiyatı öğretmeni H. George Mayer,

Konuşma Sanatı, Mantık ve İngiliz Edebiyatı öğretmeni Charles S. Nash,

Matematik öğretmeni Lansing L. Porter ve Edmund M. Vittum,

İtalyanca ve Resim öğretmeni Gennaro Marquesi,

Hazırlık bölümü öğretmeni Abraham Hagopian,

Müzik öğretmeni Stapan Sorenian yer almıştır.

1880 yılında kolejin kadrosuna katılan kişiler şöyledir:

Profesör Grosvenor,

Van Milligen,

Hagopos Panareloff,

Bay Vittum,

Orville Reed,

Charles Hoyt.

1885 yılında kimya, mineroloji ve jeoloji öğretmeni olarak Profesör Ormiston ve 1888 yılında ahlak, hitabet ve güzel konuşma derslerini vermek üzere Profesör C. Anderson okulun kadrosuna katılmıştır. 1893 yılında Profesör Eliou Yunanca Bölümünün başına geçmiştir.⁶⁴

Kolejde zaman zaman öğretim elemanı ihtiyacı olmuş ve bu konuda Amerika ile yazışmalar yapılmıştır. George Washburn, Amerikan Misyoner Örgütü'nün Dış İlişkiler Sorumlusu James L. Barton'a 8 Nisan 1899'da yaptığı yazışma da Robert Koleji için bir matematik profesörüne ihtiyaçları olduğunu

⁶⁴ Baykal Biçer, "Amerikan Kolejleri ve Bu Kolejlerin Türk Toplum Yapısına Sosyo-Kültürel Etkileri", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2010, s. 42,43.

bildirmiştir. Kolej’de matematik eğitimi verecek kişinin öğretmenlik deneyimi olması, 23 ve 30 yaşlarında olması, görgülü, beyefendi ve sağlıklı özelliklere sahip olması gibi özellikler bulunması istenmiştir. Ayrıca gönderilecek olan öğretmenin Amerikalı olması Washburn tarafından özellikle bildirilmiştir.⁶⁵ 1899 yılında kolej kadrosuna yeni bir fizik profesörü katılmıştır.⁶⁶

1901-1902 öğretim yılında kolejin kadrosuna yeni öğretmenler katılmıştır. Bu kişiler şöyledir:

Matematik Profesörü Lybyer,

Biyoloji Profesörü Dr. Charles W. Ottley,

Ticaretle ilgili derslerin başına Profesör George S. Murray,

Hazırlık Bölümü’nün başına Profesör William S. Murray getirilmiştir.⁶⁷

1911 yılında kolejin kadrosunda bir misyoner olan Prof. H. A. Gibbons da yer almıştır.⁶⁸ Kolej öğretim kadrosunu zaman içinde sürekli geliştirme yoluna gitmiş öğretim kadrosunu genellikle profesörlerden oluşturmuştur.

1912 yılında kolejde mühendislik öğretimine başlanmıştır. Mühendislik kısmının açılmasında 1903-1932 yıllarında okulun müdürlüğünü yapan Dr. Calep Gates etkili olmuştur.⁶⁹ 1915 yılına kadar Robert Koleji’nden toplam 635 öğrenci mezun olmuştur.⁷⁰

Kolej varlığını Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemi’nde de sürdürmüştür. 1924 yılında çıkan Tevhid-i Tedrisat Kanunu yabancı okulların faaliyetlerini düzenleyen önemli bir adım olmuştur. Kolej, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na göre varlığını devam ettirmiştir. Tevhid-i Tedrisat’tan sonra okulun öğrenci dağılımına bakıldığında Türk öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 1928- 1929 eğitim-öğretim yılında kolejde 366’sı Türk toplam 717 öğrenci bulunmaktadır. Kolejde 1932-1935 yıllarında Paul Monroe, 1935-

⁶⁵ P.A.B.C.F.M., **Reel: 615**, No: 783, 784.

⁶⁶ P.A.B.C.F.M., **Reel: 615**, No: 785.

⁶⁷ George Washburn, *Robert Kolej Hatıraları İstanbul’da Elli Yıl*, Meydan Yayınları, İstanbul 2011, s. 304.

⁶⁸ P.A.B.C.F.M., **Reel: 637**, No: 314.

⁶⁹ Arzu M. Nurdoğan, Robert Koleji Mühendislik Okulu (1912), *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2009, cilt 14, sayı 6, s. 209.

⁷⁰ P.A.B.C.F.M., **Reel: 505**, No: 736.

1944 yıllarında Walte L. Wright müdürlük görevinde bulunmuştur. ⁷¹ Robert Koleji, 1958 yılında yüksek okul statüsüne kavuşmuştur. ⁷²

Kolej, kurulduğundan itibaren modern bilimlere önem vermektedir. 1962 yılı öğretim programına bakıldığında bu durum açıkça görülmektedir. 1962 yılında Robert Koleji Yüksekokulu Fen ve Yabancı Diller Bölümü öğretim programı şöyledir: Güzel Sanatlar, Kimya, Kompozisyon, Eğitim, Fransızca, Almanca, Yunanca, Tarih, Humaniter Bilimler, Latince, Dilbilim, Edebiyat, Matematik, Müzik, Tabii Bilimler, Felsefe, Fizik, Konuşma, Türkçe. ⁷³

Okulda pozitif bilimlerden, sosyal bilimlere, dil eğitimine kadar farklı alanlarda birçok derse yer verilmiştir. Öğretim programına bakıldığında okulda dil eğitimine önem verdiği görülmektedir. Bunların yanı sıra okulda sanat derslerine de yer verilmiştir. Bunlardan yola çıkarak okulda modern bilimlere önem verildiği söylenebilir.

Kolej kuruluşundan itibaren karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmiş ve çok sayıda öğrenciye eğitim vermiş ve vermeye de devam eden Türkiye’de önde gelen eğitim kurumu olarak yer edinmiştir. ⁷⁴ Günümüzde hala faal olan bu okul 1971 yılında Türk Hükümeti tarafından devralınmış, Robert Koleji öğrencileri de Arnavutköy Kız Koleji Kampüsüne taşınarak iki okulun birleştirilmesiyle karma bir okul haline gelmiştir. ⁷⁵

Sonuç

Amerikalı misyonerler, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’ni bir hedef olarak görmüş ve sayıları hızla artan okullar açmışlardır. Yabancı okulların hızla çoğalmasındaki etken Osmanlı Devleti’nin zayıflamaya başlamasıdır. Devlet içerisinde Amerika, Almanya, Fransa, İngiltere, Rusya, İtalya, Avusturya, Bulgaristan ve İran gibi devletler okul açmışlardır. Bu okullar içinde en yaygın olanı Amerikan okullarıdır. Amerikalı misyonerler faaliyetlerini genellikle devlet içerisindeki azınlıklar üzerinde yaygınlaştırmışlar özellikle Ermeni, Rum ve Bulgarları etkileri altına almaya çalışmışlardır. Bu faaliyetler 1839 yılında yayınlanan Tanzimat Fermanı ile artmış, 1856 yılında yayınlanan Islahat

⁷¹ Özgür Yıldız, *Anadolu’da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 23,24.

⁷² Halit Ertuğrul, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010, s. 172.

⁷³ Süleyman Büyükkarcı, *Türkiye’de Amerikan Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2004, s.92.

⁷⁴ P.A.B.C.F.M., **Reel: 504**, No: 145.

⁷⁵ Özgür Yıldız, *Anadolu’da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 25.

İstanbul Robert Koleji Üzerine Bir Değerlendirme

Fermanı ile ise üst seviyeye ulaşmıştır. 1869 yılında yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile yabancı okulların faaliyetleri bir nebze de olsa denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Sultan II. Abdülhamit'in misyonerlerle arası pek iyi olmamış, yabancı okullara hep bir şüphe ile bakmış ve bu okulların varlığını devlet açısından sorun olarak görmüştür. II. Abdülhamit yabancı okulların denetimini sağlamak amacı ile bu okulların resmi ruhsat ile açılmasını istemiştir.

Amerikalı misyonerler Türkiye'de İstanbul, İzmir, Bursa gibi pek çok yerde okul açmışlardır. Bu okullar içinde İstanbul'da açılan Robert Koleji'nin önemli bir yeri vardır. Amerikalı bir misyoner olan Cyrus Hamlin 1840 yılında İstanbul'da Bebek Teoloji Okulu'nu açmış ve faaliyetlerine burada başlamıştır. 1863 yılında ise Amerikalı tüccar Chiristopher Rhinelande Robert'in de katkılarıyla Cyrus Hamlin başkanlığında, Osmanlı Devleti'nde ve ondan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde varlığını sürdüren Robert Koleji açılmıştır. Açılış aşamasında kolejin açılacağı yer konusu önemli bir gündem oluşturmuş ve daha sonra Rumeli Hisarı yanındaki arsa alınarak kolej burada kurulmuştur.

Robert Koleji, Amerikan Board Teşkilatı'ndan bağımsız bir kurum olarak kurulmuş ve varlığını bu şekilde sürdürmüştür. Ancak kurum diğer yabancı okullarla olan bağıni koparmamış, etkileşim içinde olmuştur. Robert Koleji'nin Osmanlı Devleti'nin varlığına ve bütünlüğüne etki eden faaliyetleri olduğu görülmüştür. Bunlardan belirgin olanı Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmak için çıkardığı ayaklanmaya destek vermesi ve bu ayaklanmayı çıkaranların çoğunun Robert Koleji mezunu öğrencilerden oluşmasıdır. Aynı zamanda misyonerlerin diğer bir hedefi Ermeniler olmuş ve Ermenilerin menfaatlerini korumak amacıyla cemiyetler kurmuşlardır. Bu faaliyetler okulun Osmanlı Devletinin parçalanmasına zemin hazırlayacak bir misyona sahip olduğunu göstermektedir.

Kolejde teorik dersler yanında yoğun bir din eğitimi de verilmiştir. Ayrıca okulda yabancı dil eğitimine ayrı bir önem verilmiştir. Okul yönetimi öğrencilerle yakından ilgilenmeyi bir prensip edinmiş bazı öğrencilere de burs sağlanmıştır. Kolej kuruluşundan itibaren kaliteli bir öğretim kadrosuna sahiptir.

Robert Koleji etki alanını giderek genişleterek köklü bir kurum haline gelmiş hatta Türk öğrenciler arasında da popülerlik kazanmıştır. Kolej, önce batılılaştırma sonra Hıristiyanlaştırmayı amaç edinmiş ve varlığını bu şekilde sürdürmüştür. Kolej 1924 Tevhid-i Tedrisat Kanununa uygun şekilde varlığına

devam etmiş ve 1971’de Türk Hükümeti tarafından devralınmıştır. Robert Koleji’nin çekirdeğini oluşturduğu kurum varlığını günümüzde de sürdürmektedir.

KAYNAKLAR

Amerikan Board Arşiv Kaynakları

P.A.B.C.F.M., **Reel: 504**, No: 143, 144, 145.

P.A.B.C.F.M., **Reel: 505**, No:334, 736.

P.A.B.C.F.M., **Reel: 583**, No: 457,459.

P.A.B.C.F.M., **Reel: 615**, No: 783, 784, 785.

P.A.B.C.F.M., **Reel: 637**, No: 311, 314.

Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde Ermeni- Amerikan İlişkileri I. Cilt (1839-1895)*, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, No. 85, Ankara 2007.

T.C. Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı, *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918*, T.C. Genelkurmay ATASE ve Denetleme Başkanlığı Yayınları, Cilt I, Ankara 2005.

Kitaplar

AÇIKSES Erdal, *Amerikalıların Harput’taki Misyonerlik Faaliyetleri*, TTK Basımevi, Ankara 2003.

BÜYÜKKARCI Süleyman, *Türkiye’de Amerikan Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2004.

ERTUĞRUL Halit, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, Nesil Yayınları, İstanbul 2010.

FIELD James A., *America and the Mediterranean World 1776-1882*, Princeton University Press, New Jersey 1969.

GORDON Lelant J., *American Relations with Turkey(1830-1930)*, Philadelphia 1932.

GREENWOOD, K.M., *Robert College: The American Founders*, Boğaziçi University Press, İstanbul 2003.

GÜNAY Tuncer, *Misyonerler ve Fener Rum Patrikhanesi*, Berikan Yayınevi, Ankara 2002.

İstanbul Robert Koleji Üzerine Bir Değerlendirme

GÜNDÜZ Şinasi, AYDIN Mahmut, *Misyonerlik*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002.

HAYDAROĞLU İlknur Polat, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar*, Ocak Yayınları, Ankara 1993.

HOPKINS E. W. ve diğerleri, *Misyonerlik*, Örgün Yayınevi, İstanbul 2006.

İNALCIK Halil, Mehmet Seyitdanlıoğlu, *Tanzimat*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2006.

JENKINS Hester Donaldson, *Robert Kolej'in Kızları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2008.

KOCABAŞOĞLU Uygur, *Anadolu'daki Amerika*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2000.

KOCABAŞ Süleyman, *Misyonerlik ve Misyonerler*, Vatan Yayınları, İstanbul 2002.

ÖZTÜRK Ayhan, YILDIZ Özgür, *Amerikan Protestan Misyonerlerinin Türkiye'deki Faaliyetleri (1820-1938)*, Arka Oda Yayınları, İstanbul, 2007.

PRİME, E.D.G, *Forty Years in the Turkish Empire or Memories of. Rev. William Goodel*, Cambridge University Press, New York 1883.

SEVİNÇ Necdet, *Ajan Okulları*, Dede Korkut Yayınları, İstanbul, 1975.

SEZER Ayten, *Atatürk Döneminde Yabancı Okullar*, TTK Yayınları, Ankara 1999.

STONE Frank A., *Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları*, Dergah Yayınları, İstanbul 2011.

TOZLU Necmettin, *Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yabancı Okullar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1991.

VAHAPOĞLU Hidayet, *Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okulları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992.

WASHBURN George, *Robert Kolej Hatıraları İstanbul'da Elli Yıl*, Meydan Yayınları, İstanbul 2011.

YILDIZ Özgür, *Anadolu'da Amerikan Okulları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2011.

YILDIZ Özgür, *Misyonerlik ve Amerikan Board Teşkilatı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009.

Makaleler

ALAN Gülbadi, “Amerikan Board Okullarında Yürütülen Misyonerlik Faaliyetleri”, *Journal of Islamic Research*, 2007, 20(4).

AYDIN Mithat, “Amerikan Protestan Misyonerlerinin Ermeniler Arasındaki Faaliyetleri ve Bunun Osmanlı- Amerikan İlişkilerine Etkisi ”, *XV. Türk Tarih Kongresi*, 2006.

NURDOĞAN Arzu M., Robert Koleji Mühendislik Okulu (1912), *Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 2009, cilt 14, sayı 6.

ORTAYLI İlber, “Tanzimat Döneminde Tanassur ve Din Değişirme Olayları” *Tanzimat’ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, TTK Basımevi, Ankara 1994.

SONYEL Salahi R., “Tanzimat ve Osmanlı İmparatorluğu’nun Gayri-Müslim Uyrukları Üzerinde Etkileri” *Tanzimat’ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, TTK, Ankara 1994.

YILDIZ Özgür, Amerika’nın Ermeniler Üzerindeki Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 2015, sayı XXII.

Tezler

BİÇER Baykal, “*Amerikan Kolejleri ve Bu Kolejlerin Türk Toplum Yapısına Sosyo-Kültürel Etkileri*”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2010.